

שבת מז

משה שווערד

1. רמב"ן על שבת דף מז/א

מחה באפרה. פי' בשהוסק מערב י"ט, ואם תאמר והא אפר כירה מוכן הוא, איכא למימר דוקא אפר כירה אבל אפר מחתה לית בה מששא ואין דעתו עליה, לפי שהוא מלבונה וכיוצא בה ונעשה דק מאוד ואינו ראוי לכסות בו שום דבר והוא מוקצה עד שיהא דעתו עליו מאתמול, א"נ ...

2. שפת אמת על שבת דף מז/א

שם בגמ' אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי כו' והתניא בגדי עניים לעניים. לפמ"ש התוס' ד"ה בגדי עניים דדוקא בטומאת מדרס דביחוד תליא מילתא אמרינן הכי אבל לא בשאר טומאות א"כ מה בכך דבי רבי לא חשיבי. והי' אפשר לומר דאיסור מוקצה דומה לשאר טומאות. וצ"ל דע"פ סברא מדמי מוקצה לטומאת מדרס דבמוקצה תליא נמי ביחוד כמו במדרס דהתם:

3. שערים מצויינים בהלכה

מפני שמקרב את כיבוי. כחב התוס' ומה שרגילים לתת מים בזכוכית שקורין לאמפ"א ונותנין עליה שמן בע"ש, אין זה קירוב כיבוי, כיון שאין מתכוין לכיבוי כלל אלא להגביה את השמן, לא שיין למיגור מידי שמא יעשה בשבת. וכ"כ בחי' הרשב"א והריטב"א והר"ן. וברא"ש מפרש דאין כאן גרם כיבוי כלל, דאפילו לא יתן לתוכו מים, כשיכלה השמן תכבה הפתילה, ואין נתינת המים ממהרים הכיבוי. ובאור זרוע (הל' ע"ש סי' כח) תירץ דגרם כיבוי אסור כשכבר הגר דולק ואח"כ גורם או מקרב, אבל הכא כבר מילא המים והשמן ואח"כ מדליק, ואחר הדלקה אינו גורם כלל. ועי' בערוך (גר).

4. THE 39 MELOCHOS-RIBIAT

G) The concept of בסיס (Basis) - a Muktzah "base"

A Muktzah item extends its own status of Muktzah to any object upon which it was intentionally placed before Shabbos (and was left remaining there on Shabbos). The object upon which the Muktzah item was placed (or by which it is supported) is called a "Basis" of the Muktzah item.¹⁹⁹

➤ Examples:

- 1) Money left (intentionally) in a bowl causes the bowl to become Muktzah, even if the money is later (somehow) removed.²⁰⁰
- 2) The flame on a candlestick causes the candlestick, the tray beneath the candlestick and the table to become Muktzah.²⁰¹ (However, if the Shabbos challah was placed upon the table on Erev Shabbos, the table is not Muktzah).²⁰²

מִקְטָזָה (Muktza) - Objects That Are "Set Apart"

- Unintentional placement
- Unplanned placement during the week
- Placement on Friday with plans for removal before Shabbos

All three of these categories are forms of unintentional placement, and are included within the general premise of Shochai'ach, as shall be explained.

a-1) Unintentional placement

This refers to situations where the Muktza item was placed upon another item inadvertently:

➤ Examples:

- 1) If coins fell unintentionally onto a chair before Shabbos, the chair does not become a Bosis during Shabbos. One may therefore tip the chair and allow the coins to slide off. The chair may then be moved and handled.^{208a}
- 2) If a toddler placed a rock (or other Muktza object) on his chair just before Shabbos, the chair does not become a Bosis because a child that young lacks the capacity for Halachically viable intent in any of his actions. His placement of the rock, etc. is therefore considered "unintentional".^{208b}

a-2) Unplanned placement during the week

This refers to situations where the Muktza item was placed deliberately upon another item in the middle of the week (i.e. except Friday), but without any conscious thoughts or plans for leaving it there on Shabbos. This means that the owner did not consciously say or think to himself, "I want this item to remain here over Shabbos" when he placed it there.

Unplanned placement of items during the week is not considered "intentional" with regard to Bosis (even when done deliberately) because items are constantly moved about and are not expected to remain in one place. Therefore, their placement upon an item more than a day before Shabbos does not represent the degree of intent required for establishing a Halachic Bosis.^{208c}

Section 1/Chapter III(H)/a)

- 3) Money deliberately left in a drawer causes the drawer to become a Bosis of the money and therefore Muktza.²⁰³

If the Muktza item is removed from upon the Bosis, or the Bosis is somehow removed from beneath the Muktza item, the Bosis remains Muktza for the remainder of Shabbos (under the principle of Miggo D'Iskatzai explained further in I below).²⁰⁴

However, if there are other non-Muktza items of greater importance resting on the Bosis, the Bosis does not become Muktza.²⁰⁵

➤ Examples:

- 1) A bowl with some coins inside does not become Muktza if it also contains cookies or dessert needed for Shabbos.²⁰⁶
- 2) If the Challah was placed upon the table on Erev Shabbos together with the Leichter, the table does not become Muktza because it is also a Bosis for the non-Muktza Challah, which is of greater importance (in respect to Shabbos needs) than the Leichter.²⁰⁷ (There is a Minhag (custom) to place the challah on the table on Erev Shabbos for this reason.)^{207a}
- 3) A drawer containing money does not become Muktza if clothing needed for Shabbos is also inside.^{207b}

H) Exemptions to Bosis

There are several important exemptions to the principle of Bosis:

- 1: Shochai'ach ("forgotten")
- 2: Derech Akroy ("random manner")
- 3: Chavairo ("friend" i.e. nonowner)

a) Shochai'ach

The principle of Bosis applies only where the Muktza item was placed *intentionally* upon the non-Muktza item. However, if the Muktza was left there *unintentionally*, or was forgotten, it does not cause the item upon which it was placed to become a Bosis.²⁰⁸

There are actually three categories of "Shochai'ach":

מִקְטָזָה (Muktza) - Objects That Are "Set Apart"

of support for it. However, if the Muktza item was merely placed on top of the other item because there was no other space, the non-Muktza item does not become a Bosis.²¹⁰ This concept is known as *Derech Akroy* ("random placement") and is very relevant to many common situations.

➤ Examples:

- 1) If a box of dishwasher detergent was left on top of a box of matzah in a loaded pantry, the matzah is not considered a Bosis, and may be pulled out from beneath the box of soap and used.
- 2) If frozen (raw) meat or fish was packed into the freezer on top of cake, challah, or other non-Muktza items, the cake etc. may be pulled out from beneath the Muktza items and used.

According to most Poskim, Derech Aroy placement is not considered "intentional" placement for establishing a Bosis. However, some Poskim are stringent in this matter, and regard even Derech Akroy as a form of intentional placement that confers the status of Bosis upon the item beneath the Muktza object. It is therefore best to avoid handling such items where this is possible.^{210a}

➤ Example:

If a box of dishwasher detergent was left on top of a box of matzah in a loaded pantry, one should not pull out the matza if there is another opened box of matzah that is not beneath a Muktza item.

c) Chavairo ("friend" i.e. non-owner)

As explained, only the *intentional* placement of a Muktza object confers the status of Bosis upon the non-Muktza item on which it is supported.

However, a nonowner's placement does not cause the supporting non-Muktza item to become a Bosis, even if he placed the item there intentionally.

➤ Example:

If one comes to Shul on Shabbos and finds a sheet of expensive stationery on top of his siddur or sefer, he may blow it off and use the siddur or

Section 1/Chapter III(H)/b)

➤ Example:

If money was put into a dish during the week, and was left there on Shabbos, the bowl does not become a Bosis.

However, if the Muktza object is placed upon (or into) a non-Muktza item that is its usual place of storage or placement, the non-Muktza item becomes a full-fledged Bosis even during the week. Any placing of a Muktza object upon an item on which it belongs, or upon which it is normally placed, is considered "intentional" with regard to Bosis.

➤ Example:

If money is left in one's shirt pocket during the week is not removed before Shabbos, the entire shirt becomes a Bosis and may not be handled on Shabbos.²⁰⁹

a-3) Placement on Friday with plans for removal before Shabbos

This refers to the placement of a Muktza item upon a non-Muktza item on Friday, with the conscious intention to remove it before Shabbos. The placement of an item with the specific intention of removing it before Shabbos is not considered "intentional" with respect to Bosis.

➤ Example:

If money was temporarily put into a dish on Friday (with the intention to remove it from the bowl before Shabbos), the bowl does not become a Bosis.^{209a}

However, if a Muktza item was placed upon another item on Friday without any conscious plans to remove it before Shabbos, the non-Muktza item does become a Bosis. In this case, the placement is considered fully intentional because it was to be expected that an item put down close to Shabbos would probably remain in its place when Shabbos arrives.^{209b}

b) דֶּרֶךְ אֲרוֹי (Derech Akroy) - random placement

According to most Poskim, the principle of Bosis applies only if the Muktza item was placed with the clear intention that the non-muktza item serve as a base

5. פני יהושע על שבת - דף מז ע"ב

במשנה במה טומנין ובמה אין טומנין כו'. כל האי פירקא איירי בדיני הטמנה מערב שבת סמוך לחשיכה וקאי אהא דאמרינן בסוף פרק במה מדליקין / דף ל"ד ע"א / ספק חשיכה טומנין את החמין מש"ה מפרש הכא במה טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל דאע"ג דבשבת עצמו אסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אפי"ה בספק חשיכה מותר מטעמא דמפרש התם אבל בדבר המוסיף הבל ודאי אין טומנין בספק חשיכה ואפילו מבעוד יום אסור כדאמרינן לעיל. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי פירש"י לעיל בר"פ כירה [ל"ו ע"ב] דשהייה והטמנה חדא מילתא היא דלשהות נמי טעמא משום דמוסיף הבל ואף שכל זה פשוט הוצרכתי לפרש כן לפי שיש בו תועלת לסוגיא שלפנינו:

6. רמב"ם פירוש המשניות - מסכת שבת פרק ד משנה א

... והדעת היה מחייב שתהיה ההטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף מותרת, והם הדברים שאמרה המשנה טומנין בהם מותר אבל אסורה גזירה שמא יטמין ברמץ והוא האפר החם, לפי שהוא אינו מוסיף ואסרנו ההטמנה באפר החם מפחדנו שתהיה בה גחלת האש קטנה ובעת שמניעים האפר יחתה בגחלים, ולפיכך לא התירו ההטמנה בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף משום גזירת הרמץ ורמץ גזירה שמא יחתה בגחלים. ואולי תקשה בעיקר שהוא אצלנו אין גזרין גזירה לגזירה והוא שיגזרו ב"ד דבר בשעה מן השעות ואחר כך ישוב ויגזור גזירה לאותה גזירה זה הדבר אינם עושים אבל אם יהיו שתי הגזירות בשעה אחת הרשות בידם והוא דבר נעשה תמיד והוא ענין אמרם כולו חדא גזירה היא, ר"ל כי מי שגזר זאת הגזירה ראה שלא תתקיים זאת הגזירה אלא בגזירה אחרת תחזק אותה ותסמוך אותה ולפיכך גזר שתי הגזירות יחד.

7. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף מז/ב

סליק פרק כירה במה טומנין ובמה אין טומנין. פירשו בשם רבינו שמואל ז"ל דכולה פרקין דהכא מיירי בבשיל ולא בשיל, אבל בחיתא א"נ בבשיל כל צרכו שרי, דהא אמרינן בשלהי פ"ק (יח, ב) דבקדירה חיתא א"נ בבשיל לא גזרינן דלמא יחתה בגחלים, ואיסור הטמנה אינו אלא משום גזרת חתוי כדאיתא בשלהי פרק במה מדליקין (לעיל לד, ב). אבל ר"ת ור' יצחק הזקן ז"ל לא הודו לו, משום דסתם קדרות בין השמשות הם מבושלות, ובסתם קדרות איכא לאוקמי מתני'. ועוד נראה לי דאלו יש חילוק בהטמנה כמו בשהייה, היה להם לבעלי הגמ' לפרש הענין כך כמו שפירשו בפרק כירה (לעיל לח, א), והיה להם לחלק כאן כמו שחלקו שם בנתבשל כל צרכו או מצטמק ורע לו ובלא נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, אלא שאין בהטמנה חלוק כלל. ור"ת ז"ל נתן טעם לענין, לפי שהשהייה מן הסתם אינה אלא לאכול לערב וחומה משתמר עד שעת אכילה. ועוד כיון שהוא מניחה מגולה ושלט בה אורא אין חתויו מועיל לו כ"כ ואין החום נתפש בה הילכך אף הוא אינו בא לידי חיתוי, אבל הטמנה שהוא מניחו למחר אע"פ שהוא טמון אם לא יחתה בו מתקרב והולך, ובמעט חיתוי חומו נתפש ומועיל והלכך אתי לחתויי, ולפיכך גזרו שלא להטמין בדבר המוסיף שמא יטמין ברמץ ואתי לחתויי:

8. ריטב"א מסכת שבת דף מז עמוד ב

[מז, ב] מתני'. אין טומנים לא בגפת ולא בזבל וכי'. פי', שכל אלו הם דבר המוסיף הבל ולפיכך אסרו להטמין בהם אפי' מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה [ב]גחלים וכדאיתא בפ' במה [מדליקין]¹. וכתב רשב"ם ז"ל הורב ר' יוסף ז"ל² דלא אסרו להטמין אלא בשיל ולא בשיל, אבל כיון דק"ל כחניניה דכל שהגיע למאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי האור ולא תישי' שמא יחתה, הוא הדין דשרי בהטמנה ולא תישי' שמא יחתה, דמ"ש. והקשה ר"ת ז"ל³, חדא, דסתם הטמנה היא בבין השמש או קרוב לו שהקדרות רותחות ורובם הגיעו למאכל בן דרוסאי וכדידהו ודאי אסרו להטמין בדבר המוסיף, ועוד דהא דומיא ששינוי בפרק

כירה⁴ נקט תנא הטמנה דהכא, וההיא כשהגיע למאכל בן דרוסאי מיירי בין למאן דאמ' לא יתן לא ישהא בין למאן דאמר לא יתן לא יחזיר, והוא הדין להא דהכא. והא דחיישי' בהטמנה שמא יחתה בגחלים אע"פ שכבר הגיע למאכל בן דרוסאי, מה שלא חששו גבי שהייה, משום דהכא כיון שמחזור להטמינה גלי אדעתיה דבעי ליה לתבשיל דלהוי רותח ומצומק ואיכא למיחש שמא לא ימצאו רותח כרצונו ויחתה בגחלים, וכן מה שא"כ בשהייה מניח תבשילו מגולה, וכן הסכימו ריז"ל. ועוד אמר רבי ז"ל דכיון שלא גזרו בדבר המוסיף אלא שמא יטמין ברמץ ברא⁵ שלא גזרו בדבר המוסיף הבל אלא כשהוא מטלטל דומיא דרמץ, אבל מה שנהגו לעשות (הפירות) [חפירות] בקרקע ומרתיחים אותם יפה

G. הטמנה - ENCLOSING A VESSEL

1. We have discussed until now the halachos of heating food on Shabbos, which is prohibited because of *בישול*. We have also discussed the halachos of placing a pot of food on the fire before Shabbos and allowing it to remain on the fire on Shabbos (*שהייה*) (see E) and returning a pot to the fire on Shabbos (*חזרה*) (see F). We have learned (see E 1, F2) that these last two areas may involve [in addition to the question of *בישול* for *חזרה*] *gezeros* of *מבעיר* (Lighting a fire).

There is a fourth area, *הטמנה* - enclosing and insulating a pot of food with material which will either add heat to the food or retain heat (*החשכה*). The halachos of *הטמנה* are more stringent than those of *שהייה* or *חזרה* (*החשכה*), see 8).

Seven factors to be considered

2. There are seven factors which must be considered in discussing the halachos of *הטמנה*:

- What type of material is being used for enclosing? Is he using material which adds heat (*מוסיף חום*), e.g. soft cotton, or is he using material which does not add heat (*אינו מוסיף חום*) (*הביל*), e.g. garments (see 3,13)?
- When is he enclosing? Is he enclosing on Shabbos (see 4), is he enclosing during *השקיעה* (see 5), or is he enclosing on Erev Shabbos (see 6)?
- Is it considered as *הטמנה* only if the vessel is completely enclosed or even partial enclosure is considered as *הטמנה* (see 7, 23)?
- Do the halachos of *הטמנה* apply even if the food was cooked completely, or only if the food was not cooked completely (see 8)? Do the halachos of *הטמנה* apply if the food is raw (see 9), or if the oven was sealed before Shabbos (see 19)?
- Why is he enclosing the vessel? Is he enclosing the vessel to add or retain heat, or do the halachos of *הטמנה* apply even if his intention is to protect it (see 12)?
- Is the pot of food he is enclosing a *כלי ראשון* or a *כלי שני*? Is its temperature still *יד סולדת בו* (see 14)? Do the halachos of *הטמנה* apply even where it can only become lukewarm [and not *יד סולדת בו*], or do they apply even where he is enclosing to prevent it from cooling off (see 15)?
- Is he enclosing the vessel for the first time, or is he returning [or adding] material to a vessel which was enclosed previously (see 17)?

THE 39 MELOCHOS-RIBIAT .10

a-1) Total enwrapment

Only *total* enwrapment can be classified as *Hatmana*.²¹⁷ This means that *Hatmana* is only prohibited when the pot or food is *totally covered* by the insulating material. It is therefore permissible to partially cover or wrap any hot food or hot container of food. [Covering even most of the surface of the hot container is permitted, as long as a significant area is left exposed. ("Significant" in this context means an uninsulated area that is larger than what would be acceptable for insulation purposes if the restriction of *Hatmana* was not a consideration.)^{217a}]

Examples:

- One may not completely wrap a hot potato on Shabbos with aluminum foil to keep it warm because of *Hatmana*.²¹⁸ However, it is permissible to wrap the potato if the foil is left open slightly, thereby exposing a part of the potato.²¹⁹
- It is permitted to put toweling over an urn or hot pot of soup, as long as a small (but significant) part of the urn or pot is left exposed.²²⁰

Urn left partly exposed

a-2) Original container

Hatmana is only prohibited if the food is still in the container in which it was originally cooked (*Kli Rishon*). However, if the food was transferred to a second container (*Kli Sheini*), *Hatmana* is permitted.²²¹

Examples:

- It is permitted to cover a glass of hot tea with a towel or the like to keep it hot, because the hot tea is presently in a *Kli Sheini*. One may also cover a hot bowl of soup to keep it warm for the same reason.
- One may pour hot water, coffee, soup etc. into a thermos to retain its heat.^{221a} (the thermos is a *Kli Sheini*).^{221b}

It should be noted that this exemption of "original container" does not apply when insulating with a *Davar Hamosif Hevel* (refer to b-1 below).

[628] Order of Bread

This form of *Hatmana* is less restricted than *Davar Hamosif Hevel* in that it is only prohibited to do on Shabbos, but is permitted when done before Shabbos.²³²

Example:

It is prohibited on Friday night to completely cover a pot of hot soup with a blanket, after the pot was removed from the blech, in order to keep it warm. However, on Friday afternoon (i.e. before Shabbos) one is permitted to cover it (after removing it from the blech), to keep it warm until the Shabbos meal.

c) The question of *Hatmana* with the use of crock pots

A considerable Halachic controversy has been raised over *Hatmana* and the use of crock pots on Shabbos. Certain leading Poskim have declared that leaving the crock pot with the cooked food inside its metal cylinder enclosure constitutes a form of *Hatmana* in a *Davar Hamosif Hevel*.

The explanation is as follows: It is contended that the close-fitting enclosure is Halachically no different from any other insulator. Moreover, the fact that the heating element constantly produces new heat, confers upon this insulation the status of *Hatmana* in a *Davar Hamosif Hevel*, which is forbidden even if done before Shabbos. (It is important to note here that these eminent Poskim partially base their stringent ruling on the opinion of some earlier authorities that *Hatmana* applies where *most* of the container is covered, even though the *top* is exposed. That opinion, however, is not universally accepted).²³³

Heating coils and tight fit considered "Mosiif Hevel".